

PAPER DETAILS

TITLE: GÜNCEL GELİSMELER İSİGİNDA TEVFİK RÜSDÜ ARAS'IN 31 TEMMUZ 1936 TARİHLİ
TEK TARAFLI BEYANININ HUKUKİ SONUÇLARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

AUTHORS: Ugur BAYİLLİOĞLU

PAGES: 355-397

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2875058>

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume XXVII Nisan / April 2023 Sayı / No. 2

**GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA TEVFİK RÜŞDÜ ARAS'IN 31
TEMMUZ 1936 TARİHLİ TEK TARAFLI BEYANININ HUKUKİ
SONUÇLARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME**

AN EVALUATION OF THE LEGAL CONSEQUENCES OF
UNILATERAL STATEMENT OF TEVFİK RÜŞDÜ ARAS DATED 31
JULY 1936 IN THE LIGHT OF CURRENT DEVELOPMENTS

Uğur BAYILLIOĞLU*

ÖZET

[10.34246/ahbvuhfd.1230129](https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1230129)

Türk Dışişleri Bakanı Teyfik Rüşdü Aras'ın, Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde yaptığı, 31 Temmuz 1936 tarihli konuşmadaki bir beyanı, Limni ve Semadirek'in silahsızlandırılmış statüsü konusundaki Türk-Yunan uyumsuzluğunun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Lakin bu beyan, Türkiye aleyhine bir hukuki sonuç doğurma kabiliyetini haiz bir tek taraflı işlem teşkil etmemektedir. Zira Aras'ın tek taraflı beyanı, tek taraflı işlemlerin oluşum ve geçerliliğine ilişkin uluslararası yargı kararlarında kabul edilen ilke ve kriterlerle bağdaşmamaktadır. Söz konusu tek taraflı beyan, siyasi bir nitelik arz etmekte olup, dönemin karşılıklı iyi duygulara dayanan Türk-Yunan ilişkilerinin bir yansımasıdır. Lakin Yunanistan bu beyanı, Limni ve Semadirek'in statüsünün değiştiğine ilişkin gerekçelerden birisi olarak kullanmaktadır. Üstelik Yunanistan bunu, yeni tarihli notalarında, resmi tezleri arasında ileri sürmüştür. Dolayısıyla Limni'nin statüsü bağlamında, Aras'ın beyanı açısından 1980'lerde doktrinel düzeyde yapılan tartışma, bugün resmi tezler de konu olmuş ve büyük önem kazanmıştır. Bu itibarla, meselenin mutlaka incelenmesi ve bu konudaki Türk tezlerinin yeni ve ek argümanlarla desteklenmesinde fayda bulunmaktadır.

* **Doç. Dr.** Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı/ ANKARA, **e-posta:** ugurbayil@cankaya.edu.tr, **ORCID:** 0000-0002-8601-7908 **DOI:** 10.34246/ahbvuhfd.1230129

* **İntihal / Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / *This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.*

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Anahtar Kelimeler: Devletin tek taraflı işlemleri • Doğu Ege Adalarının Silahsızlandırılmış Statüsü • Türk Boğazları • Türk-Yunan İlişkileri • Siyasi Beyanlar.

ABSTRACT

A statement of Turkish Foreign Minister Teyfik Rüşdü Aras in his speech before the Turkish Grand National Assembly on 31 July 1936 constitutes an important part of the Turkish-Greek conflict over the demilitarized status of Lemnos and Samothrace. However, this statement does not constitute a unilateral action that can have legal consequences against Türkiye. Because unilateral statement by Aras does not comply with the principles and criteria accepted in international judicial decisions regarding the formation and validity of unilateral acts. The unilateral statement concerned is of political in nature and is a reflection of the Turkish-Greek relations of the period based on mutual good feelings. However, Greece uses this statement as one of the reasons why the status of Lemnos and Samothrace has changed. Moreover, Greece asserted this in its newly dated notes, among its official theses. Therefore, in the context of the status of Lemnos, in terms of Aras' statement, the discussion made at the doctrinal level in the 1980s has also been the subject of official theses and gained great importance today. In this respect, it is beneficial to examine the issue and to support Turkish theses on this subject with new and additional arguments.

Keywords: *Unilateral acts of States • The Demilitarized Status of the Eastern Aegean Islands • Turkish Straits • Turkish–Greek Relations • political statements.*

EXTENDED ABSTRACT

As it is known, one of the disputes between Türkiye and Greece regarding the Aegean arises from the violation of the demilitarized status of the Eastern Aegean Islands by Greece. A statement of Turkish Foreign Minister Tevfik Rüştü Aras in his speech at the Turkish Grand National Assembly session where the ratification of the Montreux Convention was discussed constitutes an important part of the Turkish-Greek conflict regarding the demilitarized status of the islands of Lemnos and Samothrace.

The purpose of the article is to determine whether Aras' statement constitutes a legally binding unilateral act. In this context, the main claim and assumption of the study is that the statement in question does not constitute a unilateral act capable of having legal consequences against Türkiye.

The topic remains up to date. Because, in the process of the Eastern Mediterranean maritime jurisdiction area delimitation dispute, this dispute has been the subject of the parties' notes. In the notes that reveal the legal positions of the parties, there are also evaluations regarding Aras' statement.

Aras' statement in question has no legal meaning. In other words, this statement does not create any legal result against Türkiye and in favor of Greece. Because, there is no

declaration of intent to change the existing legal situation. The dominant theory to attach a legal effect to a determination is that of the *intention and criteria accepted by the state* and the validity of unilateral acts. This is an answer to the question of the legal act. First of all, the issue from international law is that a state capable of representing the state can constitute a legally binding act if it is made public and if it is not to any particular form.

The intent to be bound by the contract, the terms and conditions in the contract, and the interest of the parties in the contract are all important within the joint venture. In this context, the determination of the

There is no intent of reflected in the statement at that time. Yet, the evidence of the intention to be bound there is no legal determination of an ambiguous political statement, the appearance of a p

Moreover, it is clear that the results are in accordance with the hypothesis. Because it is clearly the most important attribute importance for the island of Samothrace until now, it cannot claim a good value.

Moreover, Greece is a member of the Conference, Greece's position is rebus sic stantibus, and it is stipulated for some purposes that views and positions taken by Greece at Lemnos and Samos are binding. In this position, there is no question of Convention, and the same applies to the Conference.

Aras' statement is the result of a personal misunderstanding of the political scene, with no legal consequences. However, this misunderstanding and misinterpretation creates a situation that has political, not legal, consequences. He made a very enthusiastic statement with sincerity and good feelings in the Turkish-Greek relations of the period. However, at that time, when the minutes of the Montreux Conference are examined, it is seen that the Greek authorities made such enthusiastic statements, as well. Indeed, this statement, based entirely on the political conjuncture of the period, is no less enthusiastic than the statement of the Greek Head of the Delegation, Politis.

GİRİŞ

Dışışleri Bakanı Tefvîk Rüşdü Aras, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin¹ onaylanmasına ilişkin Kanun Layihasının görüşüldüğü 31 Temmuz 1936 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) oturumunda yaptığı konuşmada² şu beyanda bulunmuştur:

“1924 Lozan mukavelesile gayri askerî hale ifrağ edilmiş olan komşumuz ve dostumuz Yunanistana aid Limni ve Samotra adalarına dair olan hüküm de Montreux mukavelesile kalkmış oluyor demektir ki bundan da ayrıca memnunuz.

“Bu münasebetle yeni Türkiye siyasetinin bir vasfını da tekrar kaydetmek isterim: Kendimiz için iyi gördüğümüzü dostlarımız için de iyi görmek ve hakkımızda nareva telâkki ettiğimiz her şeyi yalnız dostlarımız için değil, fakat hiçbir devlet hakkında temeni etmemek.”³

¹ Montrö Boğazlar Sözleşmesi, 31 Temmuz 1936 tarihli 3056 tarihli Kanun'la onaylanmıştır. Sözleşmesi'nin resmi Türkçe çevirisi için bkz: Resmi Gazete, 5 Ağustos 1936, Sayı: 3374. <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3374.pdf>>, Erişim Tarihi 21 Kasım 2022. Sözleşme, yürürlük şartının yerine gelmesi ile 9 Kasım 1936'da yürürlüğe girmiş ve bu husus Dışışleri Bakanlığı tarafından tebliğ konusu yapılmıştır. Bkz: 31/7/1936 Tarihli ve 3056 Numaralı Kanun ile Kabul Edilmiş Olan “Boğazlar Rejimi Hakkında Montreux'de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukaveledenamenin Meriyete Konulması Hakkında Tebliğ”, Resmi Gazete, 9 Teşrinisani 1936, Sayı: 3459. <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3459.pdf>>, Erişim Tarihi 21.11.2022. Lakin Sözleşme'nin ekinde yer alan Protokol'ün 1. maddesi ile Türkiye'nin Boğazlar bölgesini imzayı takiben derhal askeri hale getirebileceği kabul edilmiştir.

² Konuşma metni için bkz: T.B.M.M Zabıt Ceridesi, Devre: V, Cilt: 12, İçtima: 1, Seksen Birinci İnikad, 31–VII–1936 Cuma, s. 309–310. <<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c012/tbmm05012081.pdf>>, Erişim Tarihi 25 Eylül 2022.

³ T.B.M.M Zabıt Ceridesi, Devre: V, s. 310.

Söz konusu be (Samotraki) yenido iddialara neden olmu kuyan çalışmalar ya

Aslında bu tart ve 1947 Paris Barı altında bulunan D silahlandırılmasıyla statü ihlalini ortay itibaren taraflar ara gibi uluslararası öe yaşanmıştır.⁹ Yuna savunma geliştirirki gitmiştir.¹⁰

⁴ C.P. Economides, “L Hellenique de Droit I de certaines iles gre Hüseyin Pazarcı, *Do* Kitabevi, 1992, s. 48. sanki verili bir değe *Turkey and the Aege* 79; Angelos M. Syri Sakkoulas/Bruylant,

⁵ Aslan Gündüz, *Limn* Yayınevi, 1985, s. 70. *Pretented Right to Re* Milletlerarası Münase “Limni Adası'nın H *Hukuk Açısından Tür* Deniz Bölükbaşı, *Tur Law*, Cavendish Publ TUDAV Yayınları, 20

⁶ Metin için bkz: TBM Eylül 1339 tarihli On

⁷ Metin için bkz: TBM

⁸ Paris Barış Antlaşm düzenleyen 14. madd

⁹ Bkz: Bölükbaşı, s. 7. kullanılması isteğinin NATO'nun gündemin

¹⁰ Lakin aşağıda da de; tarihli notasında, Me

Yunanistan'ın statü ihlalinin meşrulaştırmak için ortaya attığı argümanlar, ada gruplarına göre değişmektedir.¹¹ Yunanistan'ın Aras'ın beyanına dayandırdığı iddiası ise, Boğazönü Adaları grubuna dâhil bulunan Yunan egemenliğindeki Limni ve Semadirek içindir. Üstelik bu iddianın, doktrinle sınırlı kalmadığı, resmi Yunan tezlerinde de yer aldığı görülmektedir. Gerçekten de Doğu Akdeniz deniz yetki alanları sınırlandırma uyuşmazlığının devam ettiği süreçte, Doğu Ege Adalarının silahsızlandırılmış statüsünün ihlaline yönelik tartışma yeniden alevlenmiş ve söz konusu ihlaller Türkiye tarafından yeniden açıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye 13 Temmuz 2021 tarihli notayla¹² Doğu Ege Adaları ile Akdeniz'deki bazı adaların silahsızlandırılmış statüsü ve bunun hukuki kaynaklarını açıklamış, açık bir şekilde, adaların egemenlik devrinin, silahsızlandırılmış statüye karşılık kabul edildiğini bildirmiş ve statü ihlalinin, egemenlik açısından sorun doğuracağını vurgulamıştır.¹³

Yunanistan'ın buna karşı verdiği 27 Temmuz 2021 tarihli notada,¹⁴ Türkiye'nin silahsızlandırılmış statü konusundaki argümanlarına karşı ileri sürdüğü savunma niteliğindeki argümanlardan birini de Aras'ın söz konusu beyanı oluşturmuştur. Aras'ın beyanı, takip eden ve aşağıda değineceğimiz notalarda da tarafların tespit ve iddialarına konu olmuştur. Yine bu tartışmalar

edildiği gerekçesiyle söz konusu ada (ve Semadirek) için Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nden kaynaklanan silahsızlandırılmış statünün ortadan kalktığını iddia ettiği görülmektedir. Bkz: Bölükbaşı, s. 725.

¹¹ Bkz: Pazarcı, s. 28 vd.; Başeren, s. 80 vd. Yunan yazarların görüş ve değerlendirmeleri için ayrıca bkz: Yannis A. Stivachtis, "The Demilitarisation of the Greek Eastern Aegean Islands: The Case of the Central Aegean and Dodecanese Islands". *The Turkish Yearbook of International Relations*, 29, 1999, s. 99–130; Stylianos Politis, "Demilitarisation and the Legal Regime of the Aegean Islands according to International Law", *Revue Hellenique de Droit International*, 56(1), 2003, s. 247–259.

¹² Bkz: Letter dated 13 July 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/191/06/PDF/N2119106.pdf?OpenElement>>, Erişim Tarihi 24 Eylül 2022.

¹³ Şarta bağlı egemenlik devrinin, etkileri Lozan görüşmelerine de yansıyan, Altı Büyük Devlet kararından itibaren gelen sürecin bir sonucu olduğu hakkında bkz: Aydoğan Özman, "Lozan Andlaşmalarında Ege Adalarının Hukuki Statüsü", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 63 (3–4), 1988, s. 199 ve 202.

¹⁴ Bkz: Letter dated 27 July 2021 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General, <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/209/60/PDF/N2120960.pdf?OpenElement>>, Erişim Tarihi 24 Eylül 2022.

yaşanırken, tek taraflı bir kararın güncel bir kararı ola-

Demek ki 1960'lar ise 1980'lerde başlı Hâlihazırda taraflar Dolayısıyla tartışn meselenin arz ettiği

Çalışmada, Aras'ın iddia konusu edildi Dolayısıyla antlaş incelenmeyecektir. bağlamında değerle yakından ilgili bir k muhatap devletin t kaynaklanan yüküm dayanır.¹⁶ Hemen Aras'ın beyanını, devletin tek taraflı Biz burada, tek tara meseleyi, beyanın k Bu anlamda çalış Türkiye'yi bağlaya Limni ve Semadirek

I. TÜRKİYE ARGÜMANLARI

Yukarıda belirlen tarihli notasına karşı argümanlardan birini Türkiye'nin Limni i ileri sürmüş ve bu

¹⁵ Karar metni için bkz: *the Caribbean Sea related/155/155-2022 v. Colombia*, 2022).

¹⁶ Mehmet Emin Çağır 2005, s. 387–388.

tarihli, Türkiye'nin Atina Büyükelçisi'nden Yunanistan Başbakanı'na hitaben yazılmış resmi bir mektuptur. Diğerisi ise Aras'ın mezkûr beyanıdır. Nota metninde Yunanistan'ın mektuba resmi bir referans verdiği görülmekle beraber, BM'nin resmi sitesinden mektubun metnine ulaşmak mümkün olmamaktadır. Lakin mektubun içeriği Türk doktrinine yansımış ve değerlendirmeye konu olmuştur.¹⁷ Söz konusu mektubun içeriği Aras'ın beyanı ile benzerlik taşıdığı için meseleye esas itibariyle Aras'ın beyanı üzerinden devam etmek uygun olacaktır.

Türkiye, 30 Eylül 2021 tarihli notasında,¹⁸ Yunanistan'ın bu argümanlarına karşı çıkarken, aşağıda değineceğimiz Burkina Faso–Mali kararında¹⁹ Divanın, belirli bir muhabata yönelmemiş tek taraflı bir beyan söz konusu olduğunda daha da dikkatli davranmanın görevi olduğu yönündeki tespite atıf yapmıştır. Ardından da takip eden uygulamaya yönelik bir argüman ortaya konmuştur. Buna göre Türkiye'nin bugüne kadarki devlet uygulamasının ve Yunanistan'ın 1960'lara kadarki silahsızlandırılmış statü öngören belgelerin yorumuyla ilgili uygulamasının, Yunan iddialarını geçersiz kıldığını vurgulamıştır.²⁰

Yunanistan, 25 Mayıs 2022 tarihli notasında²¹ ise diğerleri yanında Aras'ın beyanına dayandığı iddiasını billurlaştırmıştır. Yunanistan, öncelikle Türkiye'nin, 30 Eylül 2021 tarihli notasındaki tespitleriyle bu beyanın önemini ve hukuki etkisini azaltmaya çalıştığını ileri sürmüştür. Yunanistan'a göre Aras, mezkûr beyanı ile Yunanistan'ın bu iki adayı yeniden silahlandırılabilceğini teyit etmiştir ve bu konuda TBMM'nin bir itirazı olmamıştır. Yunanistan, bir devletin iradesini ifade eden tek taraflı

¹⁷ Bkz: Pazarcı, s. 37, 40–42; Toluner, *Limni Adası'nın*, s. 91–94; Bölükbaşı, s. 759–760 ve 777–778.

¹⁸ Bkz: Letter dated 30 September 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/275/89/PDF/N2127589.pdf?OpenElement>>, Erişim Tarihi 24 Eylül 2022.

¹⁹ Bkz: Frontier Dispute, Judgment, I.C.J. Reports 1986.

²⁰ Türkiye, Yunanistan'ın 6 Mayıs 1936 tarihli mektuba ilişkin iddiasına karşı, taraflar arasındaki müzakereler sırasında verilmeyen siyasi taahhütlerin, herhangi bir hukuki yükümlülük doğurmayacağını vurgulamıştır. Gerçekten de mektubun tarihi itibarıyla henüz Montrö Konferansı toplanmamıştır. Kaldı ki çok taraflı bir antlaşma olması nedeniyle Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin tadili konusunda Türkiye ve Yunanistan'ın ikili müzakereleri yeterli olmayacaktır.

²¹ Bkz: Letter dated 25 May 2022 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General, <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/362/80/PDF/N2236280.pdf?OpenElement>>, Erişim Tarihi 24 Eylül 2022.

eylemlerinin uluslararası
belirtmiş ve aşağıda
doğrultusunda, söz
bağlayıcı bir taahh
Yunanistan, Türkiy
ilgisiz olduğunu ile

Türkiye'nin o
getirdiği karar, Bu
kararlarda ise Bur
inceleneceği gibi b
içermektedir ve Yu
yapıp bunu dışlama

Türkiye 17 Eylül
edilen ve nihayet
yansıtılmayan siyas
temkinli ve kısıtlı
değınilecek olan M
yetinmiştir. Ayrıca
Montrö Konferansı
biri olan Mavroudis
için Türkiye'nin E
sağlamaya çalışma
bir temsilcinin yetk
konan amacı göster

II. DİVANIN MESELESİ

Divanın tek t
Nikaragua–Kolomb
arasında Divan öñü
hem bazı adaların
kıta sahanlığı ve t

²² Bkz: Letter dated 1 [redacted] the United Nations a [redacted] doc/UNDOC/GEN/N [redacted] 2022.

²³ Bkz: Territorial and 2012.

2022 kararı ise büyük ölçüde 2012 kararından miras kalan bazı meseleler hakkındadır.

Davada, Kolombiya'nın karşı iddialarından birisi, taraflar arasındaki 2012 kararıyla San Andrés takımadalarında yaşayan ve Raizal etnik kökenine bağlı olanlar da dâhil olmak üzere geleneksel balıkçılık faaliyetleri ile uğraşan kimselerin mağduriyet yaşadığı olgusuna dayanmaktadır. Kolombiya'ya göre, söz konusu kimselerin geleneksel balıkçılık sahalarının bir kısmı ve bu sahalar ulaşım yollarının bazıları, 2021 kararıyla Nikaragua münhasır ekonomik bölgesi içinde kalmıştır.²⁴ Kolombiya bu iddiasını desteklemek amacıyla üç argüman ortaya koymuştur. Bunlardan biri ve konumuzu ilgilendireni, Nikaragua Devlet Başkanı Ortega'nın açıklamalarına dayandırdığı argümandır. Buna göre Nikaragua, Devlet Başkanı'nın açıklamaları vasıtasıyla söz konusu balıkçıların; bir anlaşmaya, diğer mekanizmalara veya Nikaragua makamlarının iznine ihtiyaç duymadan, Nikaragua deniz alanlarında avlanma hakkını kabul etmiştir.²⁵ Kolombiya'ya göre Başkan Ortega'nın açıklamaları, söz konusu balıkçıların haklarının mevcudiyeti ve bunların tanınması olarak hukuki netice üretmeye muktedir tek taraflı işlem teşkil etmektedir.²⁶

Nicaragua ise Başkan Ortega'nın, Kolombiya'nın Raizallerin balıkçılık uygulamalarıyla ilgili endişelerini ele almaya açık olduğunu ifade ettiği açıklamaların hiçbirinin, iddia edilen geleneksel balıkçılık haklarının açık bir şekilde tanınması veya kabulü anlamına gelmediğini ileri sürmüştür. Nikaragua'ya göre, yapıldıkları dönemin nazik şartları çerçevesinde anlaşılması gereken bu açıklamaların; uzlaştırıcı olması ve Kolombiya'nın Divanın 2012 kararını reddetmesinin yarattığı siyasi gerilimi dağıtması amaçlanmıştır. İlaveten Nikaragua, Başkan Ortega'nın, geleneksel balıkçıların faaliyetlerini temin etmek için uygun mekanizmaların kurulması çağrısında bulunduğunu; yoksa Nikaragua'nın, Raizaller de dâhil olmak üzere San Andrés Takımadaları sakinlerinin kendi münhasır ekonomik bölgesinde geleneksel balıkçılık faaliyetleri konusunda kazanılmış bir hakka sahip olduklarını kabul etmediğini ve fakat söz konusu balıkçılık ihtiyaçlarını karşılamak için “kardeşlik ruhu ve iyi komşuluk ilişkileri çerçevesinde” Kolombiya ile çalışmaya hazır olduğunu belirtmiştir.²⁷

²⁴ Nicaragua v. Colombia, 2022, para, 201

²⁵ Nicaragua v. Colombia, 2022, para, 202. Söz konusu açıklamalar için bkz: Nicaragua v. Colombia, 2022, para, 203.

²⁶ Nicaragua v. Colombia, 2022, para, 213.

²⁷ Nicaragua v. Colombia, 2022, para, 211.

Divan, Ortega açısından iki durum San Andrés Takımadaları deniz alanlarından olduğu yönünde bir Nikaragua adına söz hukuki bir yükümlü.

Divan ilk değerlendirmede bu Takımadada sakinleri izin alma ihtiyacına mekanizmalar atıl münhasır ekonomi edildiği veya tanın

Divan ikinci balıkçılara hak tanı ve bunun için öncel bağlanma niyetini inceleme faaliyeti bağlayıcılığı buluna Divanın, taraflar a (özellikle Kolombiya ve aşağıda değinil hareket serbestileri benimsemesidir.³¹

Divanın tek ta beyanın yapıldığı fi kriteri olarak ele al beyanlar açısından kayda değerdir. N 2022 tarihli notasın

²⁸ Nicaragua v. Colomb

²⁹ Nicaragua v. Colomb

³⁰ Nicaragua v. Colomb

³¹ Nicaragua v. Colomb

III. DİVANIN ÖNCEKİ İÇTİHADİ ÇERÇEVESİNDE TEK TARAFLI BEYAN MESELESİ

A. Beyanın Atıf ve İzafesi ve Hukuki Bağlayıcılığının Temel Şartlarına İlişkin Rehber Divan İçtihadı:

Burada gündeme gelen ilk soru, bir devletin dışişleri bakanının beyanının o devlet için bağlayıcı olup olmadığıdır. Bu konuda Uluslararası Daimi Adalet Divanının Doğu Gröndland'ın statüsü hakkındaki davada yaptığı tespit temel bir emsal oluşturmaktadır.

“Divan, yabancı bir diplomatik temsilcinin kendi yetki alanına giren bir soruyla ilgili talebine cevaben, Hükûmeti adına Dışişleri Bakanı tarafından verilen ... cevabın, Bakanın bağlı bulunduğu devlet için bağlayıcı ... olduğunu değerlendirmektedir.”³²

Görüldüğü gibi bir dışişleri bakanının beyanları, daha geniş bir deyimle eylem ve işlemleri, bağlı bulunduğu devlet açısından bağlayıcıdır. Bu anlamda Divan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti–Ruanda arasındaki Ruanda Ülkesindeki Askeri Faaliyetler davasındaki kararında, içtihadına atıf yaparak, devlet başkanı, hükûmet başkanı ve dışişleri bakanının, görevleri nedeniyle yükümlülük niteliğindeki tek taraflı işlemler yapmak da dâhil olmak üzere

³² Legal Status of Eastern Greenland, Permanent Court of International Justice, Series A./B. Judgments, Orders and Advisory Opinions, s. 71.

<https://www.icj-cij.org/public/files/permanent-court-of-international-justice/serie_AB/AB_53/01_Groenland_Oriental_Arret.pdf>, Erişim Tarihi 5 Ekim 2022.

Söz konusu davada temel tartışma noktası; Norveç Dışişleri Bakanı Ihlen'in, Norveç'in Gröndland sorunu hakkında bir sorun çıkarmayacağı yönündeki beyanı olmuştur. Uluslararası Daimi Adalet Divanı, Ihlen deklarasyonunun lafzının, Gröndland sorununun çözümünde bir anlaşmaya varılamaması durumunda herhangi bir güçlük çıkarmama taahhüdü içerdiğini kabul etmiş ve “Norveç'in, bir bütün olarak Grönland üzerindeki Danimarka egemenliğine itiraz etmekten ve Grönland'ın bir bölümünü işgal etmekten kaçınma yükümlülüğü altında olduğu” hükmüne ulaşmıştır. Bkz: Legal Status of Eastern Greenland, s. 70–73. Fakat Uluslararası Daimi Adalet Divanı, bu bağlayıcılığın kaynağını oluşturan işlemin tek taraflı bir işlem mi olduğunu yoksa sözlü bir anlaşma mı olduğunu açıklamamıştır. Tartışmalar için bkz: Çağırın, s. 101–106. Çağırın, bunu, tek taraflı işlem olarak nitelerken, (Çağırın, s. 105–106), Toluner, sözlü anlaşma örneği olarak tanımlamıştır. Toluner, *Limni Adası'nın*, s. 96, 78 no'lu dipnot. Söz konusu beyanın niteliği tartışmalı olduğu için bu konuda bir değerlendirme içine girmeyeceğiz. Lakin Ihlen'in beyanı ister tek taraflı bir işlem ister sözlü bir anlaşma olsun, Aras'ın beyanı ile aynı hukuki sonucu doğurmamaktadır. Zira inceleme konumuz açısından, Norveç ve Danimarka ilişkisinin aksine, ortada tarafların iradelerinin ürünü bir antlaşma, Montrö Boğazlar Sözleşmesi mevcuttur. Toluner, *Limni Adası'nın*, 96–97, 78 nolu dipnot. İleride görülecektir ki bu husus, Aras'ın beyanının neden Yunanistan'ın iddia ettiği şekilde bağlayıcı tek taraflı bir işlem oluşturmadığını ortaya koyan temel Türk argümanlarından biridir.

devletlerini temsil Nükleer Denemele Başkanı'nın kamuy bir uluslararası iliş Hersek ile Yugosl davasında verdiği k statüsü çerçevesin devlet başkanının, şüphe yoktur.” tesp ile Belçika arasın dışişleri bakanının, konusunda tam yetk çizmiştir.³⁶ Gerek b kararında, Viyana A yer alan düzenleme düzenleme, devlet t nedeniyle yetki be her türlü işlemin etmektedir. Şüphes bu yetkiyi, tek tara Eğer görevleri nede antlaşma veya antl devleti yükümlülü

³³ Armed Activities on the Territory of the Republic of the Congo, I.C.J. Reports 2006, para 46.

³⁴ Nuclear Tests (Australia v. New Zealand), I.C.J. Reports 1974, para 10. Hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Toluner, *Nükleer Denemeler D*, Kadir Has Üniversitesi.

³⁵ Application of the Convention of 1908 to the Preliminary Objection, I.C.J. Reports 1962, para 10.

³⁶ Arrest Warrant of 11 April 2002 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), I.C.J. Reports 2002, para 10.

³⁷ Metin için bkz: Aslan, *Kararlar*, Reşat Volk.

³⁸ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para 46.

kaynakları aracılığıyla da bu yetkiye sahip olmaları hukuk mantığının bir sonucudur. Burada her iki yönlü bir evveliyet değerlendirmesi de yapılabilir.

Bu bağlayıcılık olgusu, sadece devletin dış ilişkiler organlarıyla sınırlı olmayıp, diğer organlar için de geçerlidir.³⁹ Mesela Avustralya ile Fransa ve Yeni Zelanda ile Fransa arasındaki Nükleer Denemeler kararlarında Divan, Fransa Devlet Başkanı yanında, Savunma Bakanı'nın beyanlarını da gelecekteki nükleer testler hakkında Fransa adına yapılan resmi açıklamalar olarak telakki etmiştir.⁴⁰

Divan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti–Ruanda kararında ise adalet bakanının durumunu incelemiştir. Ruanda, Adalet Bakanı Mukabagwiza'nın beyanının, Ruanda'ya bir yükümlülük getirmeyeceğini zira bu beyanın, uluslararası ilişkilerde devleti otomatik olarak bağlama yetkisine sahip bir dışişleri bakanı veya hükûmet başkanı tarafından yapılmadığı argümanını ileri sürmüştür.⁴¹ Divan ise öncelikle modern uluslararası ilişkilerde giderek artan bir sıklıkta, belirli alanlarda bir devleti temsil eden diğer kişilerin de kendi yetki alanlarına giren konulara ilişkin beyanları vasıtasıyla bu devleti bağlamak konusunda yetkilendirilebileceklerini vurgulamıştır.⁴² Divan bu genel tespitten sonra somut mesele hakkındaki görüşünü açıklamıştır. Divan, bir adalet bakanının, belirli koşullar altında temsil ettiği devleti, ifadeleriyle bağlayabileceği ihtimalinin ilke olarak göz ardı edilemeyeceğini, Mukabagwiza'nın BM İnsan Hakları Komisyonu önünde, adalet bakanı sıfatıyla konuştuğunu, bu beyana konu olan insan haklarının korunmasına ilişkin meselelerin bir adalet bakanının yetki alanına girdiğini belirlemiştir. Bu nedenlerle Divan, Mukabagwiza'nın ifa ettiği işlevlerin doğası gereği, beyanı vasıtasıyla Ruanda Devleti'ni uluslararası düzeyde bağlayamayacağı yönündeki iddiayı kabul edilemez bulmuştur.⁴³

Demek ki Divana göre diğer devlet yetkilileri de kendi yetki alanlarına giren konulardaki ifadeleriyle temsil ettikleri devleti bağlayabilirler. Bu da şüphesiz temsil yetkisinin boyutunu arttırmakta ve tüm *intra vires* işlemlere genişletmektedir.

³⁹ Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk ile İç Hukuk Arasındaki İlişkiler*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1973, s. 64. Örnek karar için bkz: Toluner, *Milletlerarası Hukuk ile İç Hukuk*, s. 64–68.

⁴⁰ Australia v. France, para, 41; New Zealand v. France, para 44.

⁴¹ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 37.

⁴² Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 47.

⁴³ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 48.

Uluslararası Hukuki Yükümlülük Rehber İlkeler”⁴⁴ bağlama yetkisini h

“Tek taraflı b
yapılması hal
devlet başkan
beyanları yapı
kişiler, yetkil
yetkisine sahi

Yorumlar kısı
atıf yapmıştır.⁴⁵ U
UHK'ye göre dev
tarafı beyanların, ş
bakanları tarafında
yetkilerinin sorgula
içtihadının yukarıda
örfî karakteri haiz b
devlet başkanı, hül
konusunda devlet u
nevi bir uygulamay
Cumhuriyeti–Ruan
olarak da yorumlan
*opinio juris*lerinde

Şu halde konu
bağlayıcı olduğu a
beyanları, Türkiye
beyanın, hukuki sor
ilişkin şartları tesp

⁴⁴ Metin için bkz: Guid
creating legal obligat
instruments/english/c

⁴⁵ Guiding Principles, s

⁴⁶ Guiding Principles, s

⁴⁷ Toluner, *Limni Adası*

yaptığı gibi Nükleer Denemeler kararlarına müracaat etmek gerekmektedir.⁴⁸ Gerçekten de Divan, söz konusu kararda, öncelikle hukuki veya fiili durumlarla ilgili tek taraflı beyanların hukuki yükümlülükler yaratabileceğini vurgulamış ve bunun şartlarını şu şekilde tespit etmiştir: "... bir taahhüt, aleni olarak ve bağlanmak niyetiyle verilmişse, uluslararası müzakereler kapsamında yapılmasa bile bağlayıcıdır."⁴⁹ Divana göre beyanı yapan devletin niyeti, beyanın içeriğiyle bağlanmaksa, bu niyet, beyana hukuki bir taahhüt niteliğini verecek ve ilgili devlet bundan böyle hukuki açıdan beyanla uyumlu bir davranış şekli takip etmek zorunda kalacaktır.⁵⁰

Şekil açısından ise Divan, şeklin belirleyici olmadığını ve bu bağlamda beyanın sözlü veya yazılı olmasının fark yaratmadığını belirtmiştir.⁵¹

Nitekim söz konusu kararlarda atıf yapılan Preah Vihear Tapınağı kararında Divan, tarafların niyetlerinin açıkça ortaya çıkması şartıyla istedikleri şekli seçmekte serbestiye sahip olduklarını belirtmiş ve bunun nedenini de mesela özel hukukta belirli şekil şartlarının hukuken bir zorunluluk olarak öngörülmesine karşın, uluslararası hukukun tarafların niyetini esas almasına bağlamıştır.⁵²

Demek ki, aleniyete kavuşturulmuş beyanlar, bağlanma niyetiyle yapılmışsa, herhangi bir şekil şartına tabi olmadan, ilgili devlet açısından hukuken bağlayıcı, tek taraflı bir işlem teşkil edecektir.

Burada temel tartışma noktası, bağlanma niyetinin tespiti olmaktadır. Divana göre bağlanma niyeti, fiilin yorumlanmasıyla tespit edilecektir ve devletlerin hareket serbestilerini kısıtlayan açıklamalar, sınırlı yorumlanmalıdır.⁵³ Bu, Divanın tek taraflı beyanların değerlendirilmesi için koyduğu önemli bir sınırdır. Divan, Fransız makamlarından sadır olan beyanları yorumlarken iki durumu dikkate almıştır. İlki, iyi niyet ilkesi ve uluslararası işbirliği çerçevesinde güven mefhumu ve muhatabın ve uluslararası toplumun tek taraflı beyanları nasıl değerlendirecekleridir. İkincisi ise bunların tüm

⁴⁸ Bkz: Nicaragua v. Colombia, 2022, para, 228.

⁴⁹ Australia v. France, para, 43; New Zealand v. France, para, 46.

⁵⁰ Australia v. France, para, 43; New Zealand v. France, para, 46.

⁵¹ Australia v. France, para, 45; New Zealand v. France, para, 48.

⁵² Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Preliminary Objections, Judgment of 26 May 1961: I.C. J. Reports 1961, s. 31.

⁵³ Australia v. France, para, 44; New Zealand v. France, para, 47.

uluslararası toplum şeklinde bağlamıştır:

"Fransız Hükümeti, açıklayarak, o testleri etkili devletlerin bu güvenebileceği hukuki sonuç ilişkilerde çoğunlukta içinde değerler ifadelerin gerçeğe çıkarılmalıdır. topluluğa yönelik işlemi teşkil etmektedir."

Yukarıda yer verilen hukuki bağlayıcılığı konmuştur. Divanın uygulanmış ve böylece

B. Divan İçtihatı Meselesi

1. Nikaragua v. ABD

Bu bağlamda i Divan'da atıf yapılan karar arasındaki Nikaragua kararıdır.⁵⁴ Söz konusu değerine yönelik de sadır olan bir takım

ABD Kongresi tarafından kendi ha

⁵⁴ Australia v. France, para, 43.

⁵⁵ Australia v. France, para, 43.

⁵⁶ Bkz: Militarv and P States of America). M

⁵⁷ Nicaragua v. United

başta insan hakları olmak üzere hükûmetin oluşumu, ideolojisi ve saldırganlık konularındaki resmi taahhütlerin ihlaline dayanmaktadır.⁵⁸ Bu görüş, daha genel bir ifadeyle Nikaragua'nın, taahhütlerine uymaması nedeniyle ABD'nin müdahalesine maruz kaldığı iddiası üzerine bina edilmiştir. Dolayısıyla Divan, Nikaragua makamlarının mevzubahis bildirimlerinin, ABD'ye, yasal olarak karşı önlemler alma hakkını verecek bir nitelik taşıyıp taşımadığını incelemesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁹ Bunun için de öncelikle söz konusu beyanların hukuken bağlayıcı olup olmadığı meselesini değerlendirme konusu yapmıştır.

Divana göre Nikaragua Hükûmetinin taahhütte bulunduğu ileri sürülen meseleler iç politika meseleleri teşkil etmekle beraber, taahhüt iddiası, bir devletin ülkesinde serbest seçimlerin düzenlenmesi gibi bir iç politika meselesiyle ilgili olarak anlaşma yoluyla kendisini bağlama olasılığı sorununu gündeme getirmektedir.⁶⁰ Bu bağlamda, Nikaragua'yı yöneten Cunta rejiminin, Amerikan Devletleri Örgütü'ne sunduğu yazılı bildirim ve planlarla, ülkeyi demokratik bir şekilde yönetme niyetini dile getirdiği görülmektedir.⁶¹ Burada soru, söz konusu uluslararası örgüte yapılan bu yöndeki bildirimlerin, Nikaragua açısından hukuken bağlayıcı tek taraflı bir taahhüt işlemi teşkil edip etmeyeceğidir.

Divan, bu belgelerde, herhangi bir hukuki taahhüt yaratma niyetini gösteren bir sonuç bulamadığını ifade etmiştir. Divana göre Cunta, siyasi hükûmet programının bir parçası olarak serbest seçimler düzenlemeyi planlamıştır ve bu, yalnızca Örgüte değil, aynı zamanda bundan ilk nazarda fayda sağlaması amaçlanan Nikaragua halkına da verilen esasen siyasi bir taahhüttür. Netice olarak Divan, ortada, Nikaragua'nın serbest seçim düzenleme veya bunun yöntemleri konusunda kendisini taahhüt altına koyan, tek taraflı veya iki taraflı, hukuki güce mazhar bir belge bulunmadığına hükmetmiştir.⁶² Demek ki maddi şartlar itibariyle serbest seçim taahhüdü, dış ilişkilerle de bağlantılı bir politika meselesidir ve esas itibariyle Nikaragua halkına yönelik bir vaat teşkil etmektedir. Dolayısıyla hukuken bağlayıcı tek taraflı bir işlem niteliğini haiz değildir.

⁵⁸ Nicaragua v. United States of America, para, 257 ve 267.

⁵⁹ Nicaragua v. United States of America, para, 257.

⁶⁰ Nicaragua v. United States of America, para, 258–259.

⁶¹ Nicaragua v. United States of America, para, 260.

⁶² Nicaragua v. United States of America, para, 261. Aynı yere atıf yapan Toluner, bunu “siyasi bir vaat” olarak ifade etmiştir. Toluner, *Limni Adası'nın*, s. 98.

2. Burkina Faso

Bu konuda g... diğer uyuşmazlık... notasında atıf yapı... Söz konusu uyuşm... Komisyonu faaliye... Komisyonun görev... taslak teklifi hazırla... 1975 tarihli Fransız... tespit edeceği hud... Faso, Mali'nin, De... gereği, Alt Komisyo... ileri sürmüştür.⁶⁴

Mali ise bu id... nihai ve bağlayıcı... İkinci olarak ise M... toplantılarında mu... itibariyle Mali'nin... niyetini ortaya koy...

Divan, yukarı... Başkan'ın beyanı... için söz konusu bey... bu niyeti tespit ed... beyan söz konusu o... vurgulamıştır.⁶⁶ Bir... beyanlarda, bağlan... 30 Eylül 2021 tari... açısından hukuki so...

Divan, beyan s... tüm fiili şartların di...

⁶³ Frontier Dispute, par...

⁶⁴ Frontier Dispute, par...

⁶⁵ Frontier Dispute, par...

⁶⁶ Frontier Dispute, par...

davasında Fransa'nın durumuyla, derdest davada Mali'nin durumunu karşılaştırmıştır. Divanın bu noktada yaptığı tespitler, Türkiye'nin temel argümanlarından biri olarak aşağıda incelenecektir.

3. Ruanda Ülkesindeki Askeri Faaliyetler Kararı

Söz konusu kararda Divan, yukarıda aktarıldığı gibi adalet bakanının *intra vires* beyanının Ruanda'yı bağladığını tespit ettikten sonra, söz konusu tek taraflı beyanının mahiyetini incelemiştir. Divan öncelikle, beyanın gerçek içeriğinin ve yapıldığı şartların incelenmesi gerektiğini ve ancak açık ve belirli şartlarda yapılması halinde hukuki yükümlülükler doğurabileceğini bildiren önceki içtihadı atıf yapmıştır.⁶⁷ Bu şekilde esas alacağı değerlendirme kriter ve hukuki zemini ifade eden Divan, somut olayı değerlendirmeye başlamıştır.

Divan, Ruanda Adalet Bakanı'nın Soykırım Sözleşmesi'nin IX. maddesine konulmuş çekinceye açıkça atıfta bulunmadan, "henüz geri alınmamış olan geçmiş çekincelerin kısa süre içinde geri alınacağı" yolundaki beyanında, atıfta bulunulan uluslararası anlaşmaların belirsiz olduğunu vurgulamış ve buna neden olarak şunları göstermiştir:

- Açıklama, yalnızca genel anlamda Ruanda'nın çekinceleri sorununu gündeme getirmektedir; bu itibarla, "henüz geri alınmamış geçmiş çekinceler" ifadesi, ayırım gözetmeksizin Ruanda'nın taraf olduğu herhangi bir uluslararası anlaşmaya yaptığı herhangi bir çekinceyi ifade eder.
- Kendi bağlamı içinde bakıldığında, bu ifade yalnızca, Ruanda tarafından "uluslararası insan hakları belgelerine" konulmuş çekincelere atıfta bulunulduğu şeklinde yorumlanabilir.
- Bu şartlar altında söz konusu uluslararası belgelerin, geniş bir şekilde anlaşılması gerekir; zira ifadenin kendisi, bunların, sadece "kadın haklarına ilişkin" belgeleri değil, aynı zamanda "yolsuzlukla mücadele, kitle imha silahlarının yasaklanması ve çevre" konularını da kapsadığını göstermektedir.⁶⁸

Divan, kastedilen uluslararası antlaşmaların belirsizliğine, zamanın belirsizliğini de eklemiş ve söz konusu beyanda, çekincelerin geri alınması

⁶⁷ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 49–50.

⁶⁸ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 50.

açısından kesin bir
bu, taahhüt işleminin

Divan, bu iki b
Gerçekten de Divan
geri alınması hakk
içermemektedir. Ku
konusu beyan, Ru
konulan çekincenin
etkileri olan herhar
çok genel olan bir n
beyanı, bir siyasi ta
şartların da bu sonu
Ruanda Adalet Bak
açıklamaların bağla
bir politika sunumu
bir mekân vurgusu
kullanılan terimler
inşasına izin verme
bulunmaktadır.

4. Bolivya–Şil

Bir diğer kar
bağlanan Pasifik O
karardır.⁷² Kararda
ile müzakere etme
Bolivya'nın temel
etme yükümlülüğü
dayandığı yönünde
yapılan ve bir başlı
gösteren yazılı ve s
hukuki sonuçlar do

⁶⁹ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 49–50.

⁷⁰ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 50.

⁷¹ Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, para, 50.

⁷² Bkz: Obligation to Negotiate in Good Faith, Reports 2018.

⁷³ Bolivia v. Chile, para, 10.

diğer devletten müteakip bir kabul veya cevap gerekli değildir.⁷⁴ Bu anlamda tartışma konusu beyanlar açısından iki örnek üzerinde durulmuştur. Dönemin Şili Devlet Başkanı Videla, 29 Mart 1951 tarihli beyanında, Hükûmetinin değişmez siyasetinin, sahili bulunmayan devlet durumunu çözmeyi amaçlayan herhangi bir Bolivya teklifine kulak vermek olduğunu belirtmiştir. Dönemin Şili Devlet Başkanı Pinochet ise 11 Eylül 1975 tarihli beyanında, kardeş Bolivya'nın Devlet Başkanıyla, açık ve dostane bir müzakere çerçevesinde, Bolivya'nın sahili bulunmamasından kaynaklanan engelleri incelemek konusundaki değişmeyen amacı tekrarladıklarını belirtmiştir.⁷⁵ Bolivya'ya göre Şili, tek taraflı beyanları aracılığıyla sadece müzakere sözü vermekle kalmamış, aynı zamanda kesin bir hedefe ulaşmayı da taahhüt etmiştir.⁷⁶ Bolivya'nın bu değerlendirmesi, Şili'nin tek taraflı işlemler icra etmek suretiyle bir edim olan müzakere etmeyi hedeflediğini ve böylece söz konusu edimi ifa etmek yükümlülüğü altına girdiğini intaç etmektedir.

Şili ise bir devletin tek taraflı bir beyanla yükümlülükler yaratabilmesi için gereken bu yöndeki açık niyetin, kullanılan terimlere göre objektif olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Şili'ye göre, bu konuda ispat standardı yüksek olup; kullanılan ifadenin “açık ve spesifik” nitelik arz etmesi ve eylemi çevreleyen şartların ve müteakip tepkilerin dikkate alınması gereklidir ki Bolivya bu konuda yetersiz tespitler yapmıştır.⁷⁷ Şili ayrıca bu genel tespitten sonra, bir müzakere taahhüdünün, her iki olası müzakere tarafının karşılıklı yükümlülüklerini gerektirmesi nedeniyle Bolivya'nın derdest davada var olduğunu iddia ettiği yükümlülüğün tek taraflı olarak yerine getirilemeyeceğine dikkat çekmiştir.⁷⁸

Divan, öncelikle yukarıda değinilen içtihadına atıf yaparak, bir beyanın hukuki bağlayıcılık taşıması için aleniyete kavuşturulmuş ve içeriğiyle bağlanma niyetinin mevcut olması gerektiğini belirtmiş; ayrıca beyanın gerçek içeriğinin ve yapıldığı şartların incelenme zorunluluğunu ilave etmiştir.⁷⁹

Bu çerçevede ilk olarak Şili makamlarından sadır olan ve iki örneği yukarıda aktarılan beyanlarda kullanılan ifadeleri değerlendirmiştir. Divana

⁷⁴ Bolivia v. Chile, para, 140.

⁷⁵ Bolivia v. Chile, para, 143.

⁷⁶ Bolivia v. Chile, para, 141.

⁷⁷ Bolivia v. Chile, para, 144.

⁷⁸ Bolivia v. Chile, para, 145.

⁷⁹ Bolivia v. Chile, para, 146.

göre, söz konusu ifadenin aleniyete kavuşturulmasını müzakere süreciyle sınırlamak sadece bu konuda mütalaka gerektirir. Divan, tek taraflı beyanların makamlarının niyetini yansıtmakla hukuki yükümlülükler yaratmadığını Başkan Videla ve Pinochet'in “kardeş Bolivya'ya kulak vermek” veya “kardeş Bolivya'nın sahili bulunmamasından kaynaklanan engelleri incelemek” konusundaki değişmeyen niyetini ayrıca, beyanın yapıldığı tarihten önce çalışmış ve fakat bitmemiş olarak da Bolivya'nın müzakere yükümlülüğüne intaç etmektedir.

IV. İÇTİHADIN ARAS'IN BEYANLARI

Yukarıda aleniyete kavuşturulan beyanların bağlayıcılık taşıması örneklerle gösterilmiştir. 2006 tarihli çalışmada tek taraflı beyanlara ilişkin tartışmalı olsa da, Divan'ın ayrıca söz konusu ifadenin hem de devlet uyumuna bazı açılardan örf ve adet çalışmasındaki tespitler olacaktır.

Lakin daha önceki tartışmalar açısından, Yunanistan'ın cevaplarına değinilmelidir. Türk notası, 29 Haziran 1936

⁸⁰ Bolivia v. Chile, para, 140.

⁸¹ Bolivia v. Chile, para, 141.

⁸² Rehber ilkeler hakkında Hukukta Bildirimin Beyazıt Hukuk Dergisi

İstanköy'deki askeri faaliyetleri protesto etmektedir. Yunanistan ise 1 Temmuz 1964 tarihli cevabi notasında, Paris Barış Antlaşması'ndan kaynaklanan statüye uyduğunu ve adaları silahlandırmadığını bildirmiştir.⁸³

Türkiye, 2 Nisan 1969 tarihli notayla, bu defa Limni ve Semadirek'i de dâhil ederek, adaların silahlandırıldığını bildirmiş ve Yunanistan'a statüye uyma talebini iletmiştir. Yunanistan ise 10 Mayıs 1969 tarihli cevabi notada, Limni'deki havaalanında, sivil havacılık konusunda çalışmalar yapıldığını vurgulamıştır.⁸⁴ Türk doktrininde Yunanistan'ın, Limni'deki faaliyetleri sivil amaçlara hasrettiğinin ve söz konusu adanın silahsızlandırılmış statüsünün sona erdiği iddiasında bulunmadığının altı özellikle çizilmiştir.⁸⁵

Yalnız söz konusu notada Yunanistan'ın, Limni'deki radar tesislerinin, NATO'nun ileriye dönük planları çerçevesinde değerlendirildiğini bildirmek suretiyle statü ihlalini, dönemin ittifak politikaları açısından meşrulaştırmaya çalıştığı, en azından bu konuda bir mazeret ürettiği görülmektedir. Yine de dikkat çekmek gerekir ki Yunanistan henüz Limni'nin statüsünün değiştiğini ileri sürmemiştir. Lakin sonradan radar mevzuu, Yunanistan'ın Limni'nin statüsünün değiştiği iddiasına vesile olacaktır. Şöyle ki: Türkiye, 4 Nisan 1970 tarihli nota ile NATO'nun Limni'ye radar tesisi kurulması planını 1966'da reddettiğini, dolayısıyla söz konusu radarın bir Yunan radarı olduğunu bildirmiş, Yunanistan ise 20 Haziran 1970 tarihli cevabi notada, radarın NATO'nun tam kontrolünde olduğunu ileri sürmüştür.⁸⁶ İlâveten Yunanistan, ilk kez söz konusu nota vasıtasıyla Limni'nin Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nden kaynaklanan silahsızlandırılmış statüsünün, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin Lozan Boğazlar Sözleşmesi'ni ilga ettiği gerekçesiyle sona erdiğini iddia etmiştir.⁸⁷ Lakin burada da Aras'ın beyanına atıf yapılmamıştır.

Bu verileri içeren parantezi kapatıp, değerlendirme faaliyetine dönersek, UHK çalışmasında tek taraflı beyanlar konusunda on başlık halinde rehber ilkelere yer verildiği görülmektedir. Bunların bir kısmı birbirleriyle bağlantılı bir kısmı ise konumuzla ilgisizdir. Konumuzla ilgili olanları, Aras'ın beyanına uygularsak, şu sonuçlara ulaşabiliriz:

⁸³ Söz konusu notalar için bkz: Bölükbaşı, s. 722–723.

⁸⁴ Söz konusu notalar için bkz: Pazarcı, s. 53–54 ve 87–90; Bölükbaşı, s. 722–724.

⁸⁵ Pazarcı, s. 54; Toluner, *Limni Adası'nın*, s. 102; Bölükbaşı, s. 724; Başeren, s. 102.

⁸⁶ Bölükbaşı, s. 725. 1983 yılına kadar radar meselesi ve NATO'nun tutumu hakkında bilgi için bkz: Stagos, s. 192–194.

⁸⁷ Bölükbaşı, s. 725.

A. Aleniyet A

UHK çalışmas

“Aleniyete ka
hukuki yükün
tür beyanların
sonra bunları
yükümlülükler

Böylece UHK
yapmıştır. Aleniyet
ilişkilidir. Yukarıda
olmasıdır ve bunun
rehber ilkesi, beyan

Aras'ın beyan
hususu Türk doktri
olayda gerçekleşme
düşürülene kadar, k
aslında, Aras'ın be
gerekçe bulma ama

B. Beyanın M Niyet ve Uluslara

İlk rehber ilkece
Buna göre; “Tek ta
veya birkaç devlet
6. rehber ilkeler, D
yöneldiği muhatap
niyet ilkesi ve ulusl

İlk olarak bey
bakılınca şu tespitl
veya sorusuna cev
etmemiştir.⁸⁹ Bu be

⁸⁸ Toluner, *Limni Adası*

⁸⁹ Gündüz, *Limni Adası*
Toluner'in bu görüşü
beyanına hukuki bağ

da milletvekilleri ve Türk kamuoyudur. Yukarıda önemle altını çizdiğimiz ve Türkiye'nin 30 Eylül 2021 tarihli notasında da referans verilen; Divanın Burkina Faso–Mali kararında, belirli bir muhabata yönelmemiş beyanlarda, bağlanma niyetinin tespiti zorluğuna yaptığı vurgu, önemli bir argümandır. Şu halde Yunanistan'a değil, TBMM'ye yönelmiş, muhabatın doğrudan milletvekilleri ve Türk kamuoyu olduğu aşikâr söz konusu beyan, Divanın bu kriterine takılmaktadır.

İkinci olarak muhabatın beyanı ne şekilde değerlendireceği meselesi ile iyi niyet ilkesi ve uluslararası ilişkilerde güven meselesi açısından bakılınca da takip eden uygulama yol gösterici olacaktır. Zira 3. rehber ilkeye göre bu tür beyanların hukuki etkilerini belirlemek için diğerleri yanında, yol açtıkları tepkiler de dikkate alınmalıdır. Bu tepkinin izi de takip eden uygulama ile sürülebilmektedir. Bu bağlamda Yunanistan'ın takip eden uygulaması, hem Montrö düzenlemelerini ne şekilde anladığını hem de güveninin suiistimal edilmediğini göstermektedir. Bu husus yukarıda yer verilen notalardan açıkça anlaşılmaktadır. Hatırlanacağı üzere Yunanistan 1970'e kadar statü değişikliği iddiasını ortaya atmamış ve 1969'daki nota teatisinde statü ihlali yapmadığını beyan etmiştir. Görüldüğü gibi ortada bir tutarsızlık vardır ve bu tutarsızlık hukukun sıyanet etmeyeceği bir tutarsızlıktır.⁹⁰ Türkiye'nin 30 Eylül 2021 tarihli notasında da vurgu yapılan bu tutarsızlık, Yunan iddialarının dayanaksızlığına verilmiş temel bir cevaptır. Nihai olarak Van Dyke, Toluner'in görüşlerine atıf yaparak, Yunanistan'ın Limni'yi, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nden hemen sonra silahlandırmamasını, Aras'ın açıklamasının önemini azaltan, Türkiye'nin rıza gösterdiği iddiasını bertaraf eden bir uygulama olarak değerlendirmiş ve Yunanistan'ın silahsızlandırılmış statüyü 1936'dan sonra da yürürlükte kalacak gibi gördüğü gerçeğinin bir kanıtı olarak kabul etmiştir.⁹¹

Şu halde ortada Yunanistan'ın iyi niyetini ve güvenini suiistimal eden bir durum yoktur. Zira o dönemde Yunanistan'ın silahsızlandırılmış statünün

gösteren bir delil olarak takdim etmiştir. Schmitt, s. 63.

⁹⁰ Tutarsızlık hakkında bkz: Pazarcı, s. 51–53, Toluner, *Limni Adası'nın*, s. 99–100. Başeren, s. 101–102.

⁹¹ Van Dyke, s. 79–80, 98 ve 132 no'lu dipnot. Başeren'e göre de:

“Yunan iddialarının aksine, Türkiye ve Yunanistan'ın Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni takip eden uygulamalarının, tarafların Sözleşmeyi Limni Adası'nın silahsızlandırılmış statüsünü sona erdirecek şekilde yorumlamadıkları gibi, bu doğrultuda yeni bir yükümlülük altına da girmediklerini gösterdiği anlaşılmaktadır.” Başeren, s. 101.

değiştiğine ilişkin iyi niyetle güven g uygulamasından ar bir iddiadan, mezl ilkesi açısından es bu tutarsız ve iki Zira Aras'ın beyan makamlarından sac uluslararası ilişkiler zuhur etmemiş oldu

Hükûmet tar onaylanmasına iliş Komisyonunun ma

“Protokol :

Mukavelenam keyfiyetinin bi tatbik edilme taarruzdan ma tarafından vak

Bu ahkâma tev

1 - Boğazlar askerileştirileb deniz ve hava bilfiil işgal etr

2- 15 ağustos 1 yazılı Boğazla tarihten itibaren

Bu tespit açıl

⁹² S. Sayısı 272, Boğ edilen mukavelenam encümenlerinden mü

<<https://www5.tbmm> Erişim Tarihi 25 Eylü

⁹³ S. Sayısı 272, s. 3–4.

işlemlerinin uzun sürme ihtimali nedeniyle imza tarihinden itibaren Boğazlar mıntıkasının yeniden Türk ordusu tarafından askeri hale getirildiği belirtilmek suretiyle (ki bu hak Sözleşme'nin ekinde yer alan Protokol'ün 1. maddesi ile tanınmıştır) açıkça yeniden silahlandırma düzenlemesi, bir Türk hakkı olarak kabul edilmiştir.⁹⁴ Bir başka ifadeyle düzenleme, “Boğazlar Mıntıkasına” hasredilmiştir ki zaten burada amacın Boğazların ve Türkiye'nin korunması olduğu açıktır. Eğer Türk Hükûmetinin Yunanistan'ın iddia ettiği gibi Limni ve Semadirek açısından da böyle bir anlayışı olsaydı, bu hususun ayrıca ve açıkça belirtilmesi gerekirdi. Lakin tezkere, hiçbir şekilde Yunan iddialarını bu yönden doğrulamadığı gibi Aras'ın beyanının içeriğini de doğrulamamaktadır. Dolayısıyla ortada Yunanistan'ın statü değişikliğine güvenebileceği, bu konuda iyi niyetle bir tutum geliştirebileceği bir veri ve durum bulunmamaktadır. Zira nasıl Aras'ın beyanı Türkiye'yi bağlıyorsa tüm Türk Hükûmetinin Kanun Layihasına yansıyan iradesi de Türkiye'yi (evveliyetle) bağlayacaktır ve Hükûmetin anlayışının yeniden silahlandırma hakkının sadece Türkiye'ye ait olduğu yönünde tecelli ettiği açıktır.

Yine Karma Komisyonun TBMM Başkanlığına sunduğu üst yazıda:

“Ana vatanın en mühim toprakları üzerinde gayriaskeriligi kaldırarak her noktadan Türkiyenin hakimiyetini tamamlayan, beynelmilel siyasette mevkiini bir kat daha yükselten ve milli müdafaamız bakımından kudretimizi arttıran bu mukavele encümenimiz tarafından ittifakla ve takdir ve şükranla kabul olunmuş ve tasdikini mutazammın kanun lâyihası aynen tasvib olunarak müstacelen müzakeresi ricasile Heyeti umumiyeve sevki için Yüksek Reisliğe takdim edilmiştir.”⁹⁵

Bu da Hükûmet tespit ve anlayışının Komisyon tarafından da onaylandığını göstermekte ve yukarıdaki görüşü desteklemektedir.

Üstelik Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün beyanları da bu yöndedir. Atatürk, 1 Kasım 1936 tarihinde, TBMM'nin yasama yılı açılış nutkunda şu tespiti yapmıştır:

“Türkiye'nin hakkını teslim etmekle yüksek dostluk ve anlayış gösteren Montrö Mukavelesi âkidleri, aynı zamanda kritik devam eden arsiulusal durumun bu önemli devresinde, istikrarı için herkesin çalışması icabeden

⁹⁴ Bu konuda Konferans tutanakları çerçevesinde yapılan veciz değerlendirmeler için bkz: Gündüz, *Limni Adası'nın*, s. 58–65.

⁹⁵ S. Sayısı 272, s. 4.

umumi sulh iş

Atatürk'ün Tü silahlandırma hakkı Sözleşmesi'ne yöne silahlandırma hakkı bir hakka sahip olu Hükûmetin beyanla ülke parçaları için Sözleşmesi'yle ilga

Cumhurbaşkanı şü tespiti yapm

“Türkiye'nin E beri dünya va iki kısma ayrı emniyeti ve beynelmilel m böyle mühim merhametine birbirleriyle mecburdur.”⁹⁷

Burada Atatürk getirdiği görülmekte saldırgan devletlere bunun, Limni ve Se şekilde Atatürk'ün o hakkı meselesi oldu göstergesidir. Cumn bağladığına göre O için bir tespit bulu kabul etmek gereki

⁹⁶ Bkz: *Atatürk'ün S Kurultaylarında*, (19 Atatürk Araştırma M

⁹⁷ Bkz: *Atatürk'ün Söyl İnkılâp Tarihi Enstitü*

Şurası açıktır ki eğer bir statü sona ermişse, muhatap bir devletin bu hususu ayrıca ve açıkça belirtmesi, bu yönde bir anlayışa sahip olduğunun temel göstergesidir. Dolayısıyla Türkiye adına tek taraflı işlem yapma yetkisini haiz Cumhurbaşkanı Atatürk'ün ve Türk Hükûmetinin, Limni ve Semadirek'in durumundan hiç bahsetmesi, Türkiye'de bu yönde bir anlayış bulunmadığının temel delilidir. Türkiye'yi bağlayan söz konusu beyanlarda, söz konusu adaların durumundan mutlaka bahsedilmesi gerekmediği iddiası, hukuken ve mantıken doğru değildir. Zira Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nde, Limni ve Semadirek, Türkiye'ye ait ülke parçaları ile beraber silahsızlandırılmış statü altına alınmıştır. Eğer bu statü sona erecekse veya ermişse, Türkiye'nin bu konudaki anlayışının, Cumhurbaşkanı Atatürk ve Hükûmet tarafından, ayrıca ve açıkça Limni ve Semadirek için de gösterilmesi zaruridir. Aksi halde tek taraflı işlem teorisi çerçevesinde bu nevi bir çıkarım yapılamaz. Fakat durum böyle olmamıştır.

Cumhurbaşkanı Atatürk'ün ve Hükûmetin beyanları ile Aras'ın tespiti arasında bir tutarsızlık bulunduğu açıktır. Bu tutarsızlıktan, Yunanistan lehine bir hak doğmayacaktır. Gerçekten de Yunanistan'ın bu beyanlardan sadece birini, lehe olanı seçmesi, hukukun korumayacağı *ad absurdum* bir durumdur. Zira söz konusu beyanının yapıldığı zamana tekabül eden ve Aras'ın beyanı kadar hukuken bağlayıcı olan başka beyan ve resmi Türk belgelerinde, söz konusu beyanı doğrulayan hiçbir ifade yer almamaktadır. Üstelik Atatürk'ün beyanları ve Hükûmet'in görüşü aksini göstermektedir. Yine Hükûmetin Kanun Layihasına yansıyan görüşünün, Aras'ın beyanı ile aynı TBMM celsesinde ortaya konmuş olması da Yunan iddiasının iyi niyet ilkesi açısından gösterdiği bir diğer sakatlıktır. Tüm bunlar, Yunanistan'ın, tek taraflı işlem teorisi çerçevesinde Limni ve Semadirek konusunda iyi niyetle esas alacağı ve güveneceği bir dayanağı bulunmadığını göstermektedir.

Kaldı ki Yunanistan'ın kendisinin bile Montrö Konferansı öncesi ve sonrasında Limni ve Semadirek'in silahsızlandırılmış statüsünün değiştiğini kabul ettiğine ilişkin bir veri bulunmamaktadır. Hatta veriler, aksini göstermektedir. Türkiye, 11 Nisan 1936 tarihli notayla Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin tadil talebini ve bunun gerekçelerini beyan etmiştir.⁹⁸ Lozan Boğazlar Sözleşmesi âkidi devletlere gönderilen söz konusu notada tadil

⁹⁸ Notanın özeti için bkz: Yüksel İnan, *Türk Boğazlarının Siyasal ve Hukuksal Rejimi*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş II. Baskı, Turhan Kitabevi, 1995, s. 45; Mehmet GönlübolCem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, 1997, s. 126.

gerekçesi, *rebus s*
Türkiye'nin ve Bo
Antantı Daimi Kon
Antant üyelerinin
üyeleri Konferans'
bir Antant üyesi ol
Antantı üyesi Yun
savunduğu ve sade
Anılan Türk notası
ilişkin bir tespit b
etmek suretiyle Lin
olmaktadır. Üstelik
Gerçekten de yuka
notasında, Konfer
Doğu Ege Adaları
amacında olmadığı
Yunanistan'ın Lim
olmadığının göster

Nitekim 17 Ey

“Montrö Söz
Türkiye'den b
muaf tutacağı
hiçbir şeyin bu

Gerçekten de

⁹⁹ Gönlübol/Sar, s. 106

¹⁰⁰ Lakin Konferans'ta
Sözleşmesi'nin ilga
(Çev.), *Montreux Bo*
Bilgiler Fakültesi Y
konusunda bir talebi
değinmeden dolayı
ikircikli tutumunun y
taşınamaktadır. Aslır
oluşturmayan, Montr
etmediği tartışmasın
bkz: Gündüz, *Limni*
71-94; Bölükbaşı, s.
notalarında da argüm
2022 tarihli Türk nota

değişmesine yönelik Yunanistan da dâhil olmak üzere hiçbir devletten bir görüş veya talep gelmemesi gerçeği karşısında, "... Aras'ın konuşmasının hukukî bağlayıcı olduğunu ileri sürmek, tarafların Konferans sırasındaki iradelerini aşan bir yorum olacaktır".¹⁰¹ Nitekim Montrö Boğazlar Sözleşmesi metninde Limni ve Semadirek'e ilişkin bir düzenleme bulunmaması, âkit devletlerin iradesinin yansımasıdır. Nitekim Aras'ın beyanının lafzi yorumu da bu hususun teyididir. Gerçekten de beyanda geçen "demektir" ibaresi, bir "tahmin ve temenni" ifadesi olup, Konferans'ın Yunanistan için yeniden silahlandırma konusunda bir irade beyan etmediğinin göstergesidir.¹⁰²

Yine Yunanistan tek taraflı işlem teorisi açısından iyi niyetten uzak tutumunu ortaya koyan bir diğer veriyi, Divan Statüsü'nün 36/2. maddesi kapsamında Divanın zorunlu yargı yetkisini kabul eden bildirimi oluşturmaktadır. Yunanistan'ın 20 Aralık 1993 tarihli bildiriminde, Doğu Ege Adalarının silahsızlandırılmış statüsüne ilişkin uyuşmazlıkları kapsam dışı bıraktığı görülmektedir¹⁰³ ve bu husus, Bölükbaşı tarafından, söz konusu devletin geçerli ve bağlayıcı antlaşmaları kasten ihlal ettiğinin delili olarak kıymetlendirilmiştir.¹⁰⁴ Yunanistan'ın 14 Ocak 2015 tarihli nihai bildirimi de aynı istisnayı içermektedir.¹⁰⁵ Bu beyanlar Yunanistan'ın, üstelik 1970'ten sonra bile, statü ihlali yaptığını, dolayısıyla Aras'ın beyanının hukuki bir neticesi olmadığı bilincine sahip olduğunu zımnen gösteren olgulardır. Böylece Yunanistan, Aras'ın beyanının verdiği güvene dayanarak bir tutum takınmadığını zımnen itiraf etmekte ve dolayısıyla iyi niyetten uzak tutumunu ortaya sermektedir.

C. Beyanın Gerçek İçeriği ve Yapıldığı Şartlar Yönünden

UHK çalışmasındaki 3. rehber ilke şöyle belirlenmiştir: Tek taraflı "beyanların hukuki etkilerini belirlemek için içeriklerini, yapıldıkları tüm fiili şartları ve yol açtıkları tepkileri dikkate almak gerekir." Beyanın yol açtığı tepki yukarıda incelendiği için burada, diğer kriterler incelenecektir. Aslında, beyanın gerçek içeriği ve beyana eşlik eden fiili şartlar, yukarıda incelenen içtihatla ortaya konduğu gibi hemen daima, bağlanma niyetini ispat

¹⁰¹ İnan, s. 50.

¹⁰² Pazarcı, s. 49.

¹⁰³ Syrigos, bildirimde kullanılan ifadelerin açıkça Doğu Ege Adalarını kastettiğini kabul etmektedir. Syrigos, s. 320.

¹⁰⁴ Bkz: Bölükbaşı, s. 820–822.

¹⁰⁵ Bkz: <<https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>>, Erişim Tarihi 17 Kasım 2022.

çerçevesinde ele alınıp, ulaşma faaliyeti icra

Aras'ın beyanını Pinochet ile Nikaragua "Komşumuz ve dostumuz" de iyi görmek ve halde için değil, fakat hiç

Divan, nasıl S... yer alan; "Bolivya dostane bir müzakere kaynaklanan engeller bir hukuki yükümlülük ifadelerde, aynı son Ortega'nın, "kard Kolombiya ile çalış

Görüldüğü gibi müphem kavramlar bulunmamaktadır. Z tutarlılık taşımayan arar. Kaldı ki sadece siyasi söylemlere bugün iyi komşuluk olabilir. Yine bugünkü tersi de mümkündür veya yükümlülük d

Lakin beyan konjonktürü rol oynadığı değil, hukuki sorun panoramasını tespiti Nikaragua–Kolombiya şartları incelerken, de Divan, Ortega'nın işlemi oluşturmama iç politika gereklilik

¹⁰⁶ Bkz: Nicaragua v. Co

çekmiştir.¹⁰⁷ Görüldüğü gibi dönemin siyasi konjonktürüne vurgu yapan bu tespit, Aras'ın beyanının yapıldığı fiili şartların tespiti için de belirleyicidir.

Bu anlamda dönemin dış politika konjonktürü, 1930'dan itibaren Türk-Yunan ilişkilerinin çok iyi olduğunu hatta yukarıda değinildiği gibi bir ittifak ilişkisine oturtulduğunu göstermektedir.¹⁰⁸ Aras'ın beyanının bu ilişkileri hesaba kattığı açıktır. Nasıl Ortega'nın siyasi ortama göre şekil alan beyanları, beyanın yapıldığı fiili şartlar yönünden hukuki bağlayıcılığı bulunan bir tek taraflı işlemi olarak kabul edilmemişse, aynı değerlendirme Aras'ın beyanları için de yapılmalıdır. Nitekim dönemin siyasi konjonktürü de kullanılan ibarelere ve dolayısıyla beyanın maddi içeriğine yansımıştır.

Nitekim Türk doktrini de Aras'ın beyanlarının siyasi olduğu noktasında hemfikirdir. Bölükbaşı, beyanı, “dönemin hâkim siyasi şartları çerçevesinde yapılmış bir iyi niyet göstergesi” olarak nitelemiş ve bir hukuki yükümlülük doğurmadığını vurgulamıştır.¹⁰⁹ Toluner'e göre “Bu sözler, Konferans öncesinde Yunan adalarının yeniden askerileştirilmesi sorununa iyi niyetle yaklaşma sözünün Konferans ertesinde de tekrarlanmasından başka bir amaç taşımaz.”¹¹⁰ Pazarcı da Aras'ın görüşünün, bir “tahmin ve temenni üzerine oturtulmuş” olduğunu belirtmiş ve “bu sözleri kesin bir irade açıklamasından çok, coşku dolu bir siyasal açıklama” olarak nitelemiştir.¹¹¹

¹⁰⁷ Nicaragua v. Colombia, 2022, para. 230.

¹⁰⁸ Bkz: Gönübol/Sar, s. 64–66, 99–107.

¹⁰⁹ Bölükbaşı, s. 778.

¹¹⁰ Toluner, *Limni Adası'nın*, s. 95.

¹¹¹ Pazarcı, s. 49–50. Pazarcı'nın tespitleri, beyanın siyasi niteliğini veciz bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Bu görüşün bir iyi niyet açıklaması olduğu kanısı cümlelerin devamı ile daha da açığa çıkmaktadır. Çünkü T.R. Aras bu görüşün Türkiye'nin memnun olacağı bir görüşü oluşturduğunu bildirmektedir. 1930'lu yıllarda Tük-Yunan yakınlaşmasının havasından ve Montreux'de elde edilen sonuçtan etkilenen bu iyi niyet gösterisi olasılığı ikinci cümle ile daha da kesinlik kazanmaktadır. T.R. Aras'ın burada açıkladığı mantığa göre, madem ki Türkiye istediğini elde etmiştir, dostları ve hatta öteki devletler için de aynı şeyleri, temenni etmek gerekmektedir.” Pazarcı, s. 49–50.

Yunan yazar Politis de dönemin siyasi konjonktürünün altını çizerek, beyanın coşkulu bir tavırla yapıldığını vurgulamıştır. Politis, s. 253.

Bu coşku, sadece Aras'a has değildir. Gerçekten de Konferans esnasında Yunan temsilcilerin de benzer coşkulu beyanları tutanaklara yansımıştır. Yunan Heyet Başkanı Politis'in şu tespitleri bu açıdan iyi bir örnektir:

“... Bu başarıdan sonra, Türkiye, buradan dünya gözünde moral açıdan daha da yücelmiş olarak, uluslararası haklılığın sancakdarı, uluslararası uzlaşmanın koruyucusu ve

Bu söylenenle Gerçekten de söz k

“Tek taraflı bir formüle eden kaynaklanan durumunda, bu Bu tür yükümlü edildiği koşullar verilir.”

Beyanda kulla doğuracak şekilde kullandığı ibareler beyanından, Yunan kaldırdığımız zaman kanuna tabi bir i yukarıda tasvir edil dostumuz”, “kendin ve hakkımızda nare fakat hiçbir devlet doğurmaya elverişli

Yine, beyanda anlamda yukarıda ve temenni belirtm anlaşılamaz. Dolay olgusuna bir de ş Nükleer Denemele gündeme getirir. B bir de mahiyetind söz konusu beyana dayanağıdır.

barışın düzenlenm yücelten herşey, gücü veren, açıkça dolaylı yoldan belki de bu beyan

¹¹² Sonuç kısmında açık küçümsemek değil, s

D. Tek Taraflı İşlem Yapma Konusundaki Yetki Açısından

UHK çalışmasındaki 9. rehber ilkeye göre: “Bir devletin tek taraflı beyanı, diğer devletler için hiçbir yükümlülük doğuramaz. Bununla birlikte, ilgili diğer devlet veya devletler, böyle bir beyanı açıkça kabul ettikleri ölçüde, böyle bir tek taraflı beyanla ilgili yükümlülükler üstlenebilirler.”

Şu halde Türkiye, tek taraflı bir işlemle diğer âkitler ve tüm uluslararası toplum için bir yükümlülük yaratamaz. Esas itibarıyla Türk Boğazlarının güvenliği hem Lozan Boğazlar Sözleşmesi âkitlerini hem de tüm uluslararası toplumu ilgilendirmektedir. Bu anlamda Türkiye tek başına, Yunanistan’a Limni ve Semadirek’i silahlandırma hakkı veremez; zira bu, diğer devletlere silahlanmaya ve güvenlik riskine katlanma yükümlülüğü getirir. Montrö âkidi diğer devletlerin bunu böyle kabul ettikleri varit değildir. Dolayısıyla tek taraflı işlem tesis yetkisi, her şeyden önce Aras’ın beyanının hukuki sonuç doğurmasını önlemektedir.

Aras’ın beyanı ile Norveç Dışişleri Bakanı ve Fransa Cumhurbaşkanı ile Dışişleri Bakanı’nın beyanları aynı nitelikte değildir. Bu ikisinde mesele, bir eylemi yapıp yapmamaktır; dolayısıyla bu eylem veya eylemsizlik, beyanı yapan süjenin yetkisine tabidir. Gerçekten de Doğu Gröndland’ın statüsüne ilişkin sorun çıkarmamak Norveç’in elindedir. Nükleer denemeleri durdurmak Fransa’nın elindedir. Lakin Aras’ın beyanı bir statü değişikliği gerektirir. Limni ve Semadirek’in statüsünü değiştirmek ise Türkiye’nin elinde değildir. Zira bu statü, çok taraflı bir antlaşmayla yaratılmıştır ve statü değişikliği de ancak yine çok taraflı bir antlaşmayla yapılmalıdır.¹¹³ Tek taraflı işlem, bu hukuki kapasiteye sahip değildir. Bu yöndeki bir kabul, çok açıkça uluslararası hukuka aykırılık teşkil eder. Nitekim “devletin başka bir andlaşmayla yüklenmiş olduğu yükümlülükleri ihlal eden bir işleminin/eyleminin de tek taraflı işlem kabul edilmemesini gerektirir”.¹¹⁴ Şurası açıktır ki Aras’ın beyanı, Montrö Boğazlar Sözleşmesi’ne aykırıdır. “Bu sözler olsa olsa O’nun Sözleşme taslağının (onaylanmadan önce) yanlış anlaşılmasına dayanan şahsi

bir yorumunun bir gibi hukuki değil, beyanı, esas itibarı niteliğindeki bir ten hiçbir suretle Türkiye etmemektedir.

Divanın Burkin durumla yaptığı m Denemeler davasını bir şekilde bağlanı yapılan denemeler devletlerden ibaret beyanlarının, tüm kanaatine ulaşmıştı ulaşmak için gerek Denemeler davasını etkileri nedeniyle s değil, tüm uluslararası için sadece tek taraflı işlem ye olduğu görülmekte ermiş ve bir antlaşn itibarıyla tüm ulusla bu meseleleri görüş yönünde bir niyet n tarafından gündeme bir işleme gerek y sadece yetki bakım

Divan, Burkin esaslı şekilde farklı ulaştığı sonuçların

¹¹³ Aynı yönde, bkz: Bölükbaşı, s. 778. Yazar bu bağlamda, Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan arasındaki 1923 tarihli Trakya Hududu Hakkındaki Sözleşme’yle, Trakya hududunda öngörülen silahsızlandırılmış statünün, tarafların açık rızasıyla ve 31 Temmuz 1938 tarihli Antlaşma’yla açıkça ilga edildiği örneğini vermiştir. Bkz: Bölükbaşı, s. 779–781.

¹¹⁴ Camille Goodman: “Acta Sunt Servanda—A Regime for Regulating the Unilateral Acts of States at International Law” *Australian Yearbook of International Law*, C: 25, 2006, s. 55’den aktaran, Uzun, s. 12.

¹¹⁵ Gündüz, *Limni Ada* değildir. Gerçekten yaptığı görüşmelerde bkz: Kâmuran Gürün 2010, s. 152–156.

¹¹⁶ Frontier Dispute, par

niyetini ortaya koymalarını engelleyecek herhangi bir durumun bulunmadığını belirtmiştir. Divana göre taraflar arasında bu tür bir anlaşma yapılmadığından, Mali Devlet Başkanı'nın tek taraflı beyanının, hukuki sonuçları olan tek taraflı bir işlem olarak yorumlamak için hiçbir gerekçe bulunmamaktadır.¹¹⁷

Toluner, Divanın tespitini, Yunan iddialarına verilmiş bir cevap olarak değerlendirmiş ve şu nihai tespiti yapmıştır:

“Limni Adası'nın yeniden askerileştirilmesi konusunda bir andlaşma akdetme yolu açıkken, üstelik Montreux Konferansının toplanması buna uygun bir zemin hazırlamışken bu yola gidilmemiş olması, taraflardan birinin andlaşmanın akdinden hemen sonra andlaşmayla ilgili olarak yapmış olduğu bir açıklamanın, içeriği uyarınca hukuki sonuç doğuran bir hukuki işlem olarak değerlendirilmesini engelleyen bir durumdur.”¹¹⁸

Hülasaten, taraflarca daha yeni bir antlaşma yapılmışken, Limni ve Semadirek'in statüsünü değiştiren bir düzenleme yapılmayıp, sonradan bunun bir TBMM konuşmasına dayandırılması, diğer birçok unsur yanında, yetki ve yöntem açısından da geçersizdir.

SONUÇ

Dönemin Dışişleri Bakanı Aras'ın, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin onaylanmasının görüşüldüğü TBMM celsesinde Limni ve Semadirek için söylediği sözlerin, hukuki bir karşılığı bulunmamaktadır. Bir başka ifadeyle bunlar, Türkiye aleyhine ve Yunanistan lehine hukuki bir sonuç yaratmamaktadır. Zira ortada; yeni bir hukuki durum yaratma, mevcut bir hukuki durumu değiştirme veya sona erdirmeye kabiliyetini haiz bir irade beyanı bulunmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu beyana hukuki sonuç bağlamak, tek taraflı işlem teorisi açısından mümkün görünmemektedir. Aras'ın tek taraflı beyanının, tek taraflı işlemlerin oluşum ve geçerliliğine ilişkin uluslararası yargı kararlarında kabul edilen ilke ve kriterlerle bağdaşmaması, bu tespitin temel gerekçesidir. Gerçekten de uluslararası yargı içtihadında, tek taraflı bir beyanın, ne zaman tek taraflı bir hukuki işlem teşkil edeceği sorusunun cevabı bulunmaktadır. Buna göre:

Evveleminde ilgili devletin, o işlemi yapabilme, yani, tek taraflı bir işlemle hukuki durum yaratabilme, değiştirebilme veya sona erdirebilme

¹¹⁷ Frontier Dispute, para, 40.

¹¹⁸ Toluner, *Limni Adası'nın*, s. 99.

yetkisi olmalıdır. Y ki bu da işlemi yap Eğer bir devlet, ul kendini temsile yet konusu beyan, aler olmadan, bağlanma bağlayıcı, tek taraflı

Bağlanma niy beyanın gerçek içer beyanın yöneldiği uluslararası ilişkile tarafların takip ede tespiti için önemlid

Türkiye'de bu ki bu husus o dön ifade ettikleri bey tespitinde, beyanda hem kardeşlik, dost olması hem de ke görüntüsü nedeniyle bulunmadığı anlaş

Yukarıda değ olmakla beraber, m açısından da önem ve uluslararası iliş bir tutum geliştirm kıymet atfetmediği. Semadirek için sür kendi iddiasıyla ke niyet iddiasında bul gerekiyorsa bunun, söylenebilir.

Kaldı ki Yuna öncesinde hem de görüşlerini destekle dayanarak, Lozan

parçaları için öngörülen silahsızlandırılmış statünün sona erdirilmesidir. Şu halde Yunanistan desteğine mazhar olan görüş ve tutum bununla sınırlıdır. Limni ve Semadirek'in statüsü kapsam dışıdır. Nitekim bu tutumun yansıması olarak, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde Limni ve Semadirek'e ilişkin bir düzenleme bulunmadığı gibi Konferans'ta söz konusu adaların statüsü gündeme de gelmemiştir.

Aras'ın beyanı, hukuki sonucu olmayan, siyaset sahnesine ait, şahsi bir yanlış anlama ürünüdür. Fakat bu yanlış anlama ve yorum, hukuki değil, siyasi sonucu olan bir durum yaratmaktadır. Bu çalışmada yapılan hiçbir tespit, Aras'ı küçümsemek veya kınamak amacı taşımamaktadır. Kendisi, Atatürk'ün Dışişleri Bakanı namını kazanmak gibi bir mazhariyete kavuşmuş, değerli bir devlet adamıdır. Türk siyasi tarihinin seçkin bir şahsiyetidir. Kendisi, dönemin Türk-Yunan ilişkilerindeki samimiyet ve iyi duygular içinde fazlasıyla coşkun bir beyanda bulunmuştur. Şurası kesindir ki tamamen dönemin siyasi konjonktürüne dayanan bu beyanının, seneler sonra Türkiye aleyhine kullanılmasını en çok kendisi istemezdi. Demek ki devlet yetkilileri her ihtimale karşı, sözlerine ve kurdukları cümlelere azami dikkat göstermelidir.¹¹⁹ Zira devlet başkanı, hükûmet başkanı ve dışişleri bakanı başta olmak üzere, diğer devlet yetkililerinin *intra vires* işlemleri, şartları taşıyorsa, temsil ettikleri devleti bağlamaktadır. Bu örnek de bize, devlet yetkililerinin sözlerine son derece ihtimam göstermeleri gereğini gösteren bir ikazdır. Aksi halde, bir devlet için hayati önemi haiz ve büyük çıkarları ilgilendiren konular, irade dışı bir şekilde, salt hukuki argümantasyonların insafına kalabilir. Zira hukuki bağlayıcılığı sağlayan normativite, kimi zaman iki dudak arasında pusuda beklemektedir.

İnceleme konusu yaptığımız tartışma, Türk-Yunan sorunlarında hiçbir şeyin eskimediğini göstermektedir. Sorunların hiçbirini çözülemediği için sorunlar ve bunlara eşlik eden argümanlar, yeniden uyanacakları güne kadar kış uykusunda beklemektedirler. 1980'lerde Yunan doktrininde ileri sürülen

Aras'ın beyanını da resmi tezlerinde yer almayan siyasi açıdan olduğu. Bunun en iyi örneği hem de Kıbrıs sorunu sınırlandırma uyuşmazlığına ilişkin eski tartışmaların argümanları berkitir. Yunan sorunlarının çözümü için yaratılması hem de bu açıdan önemlidir.

¹¹⁹ Nitekim Yunanistan'ın Aras'ın beyanı dışında, eski Dışişleri Bakanları Melih Esenbel, İhsan Sabri Çağlayangil ve Başbakan Süleyman Demirel'in bazı beyanlarını, (aslında bunların bir kısmı Ege'deki Türk haklarını muhafazaya yöneliktir) güvenlik endişesi ve meşru müdafaa gerekçesi olarak takdim etmek suretiyle adaları silahlandırma faaliyetini meşrulaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Bkz: Stivachtis, s. 106–110. Dolayısıyla hukuki bir sonucu bulunmasa da siyasi nitelikteki beyanlarla Yunanistan'a, statü ihlali için gerekçe olarak ileri sürüleceği bahaneler vermemek gerekir. Aksi halde bunlar, Türkiye aleyhine hukuki argümantasyonlara konu olacak ve bu da Yunanistan'a aslında maddi ve hukuki açıdan sahip olmadığı bir avantaj vermek anlamına gelecektir.

¹²⁰ Söz konusu uyuşmazlık Türkiye-Libya Antlaşması ile Uyuşmazlığı, Turhan

KAYNAKÇA

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ve C.H.P Kurultaylarında, (1919–1938), 5. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, 2006.*
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, (1918–1937), (Açıklamalı Dizin İle), 5. Baskı, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2006.*
- Athanasopoulos H, *Greece, Turkey and the Aegean Sea: A Case Study in International Law*, McFarland, 2001.
- Başeren SH, *Ege Sorunları*, TÜDAV Yayınları, 2006.
- Bayıllıoğlu U, *Türkiye–Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, Turhan Kitabevi, 2021.
- Bölükbaşı D, *Turkey and Greece: The Aegean Dispute, A Unique Case in International Law*, Cavendish Publishing Limited, 2004.
- Çağırın ME, *Uluslararası Hukukta Devletin Tek Taraflı İşlemleri*, Platin Yayınları, 2005.
- Deniz B, “1974 Nükleer Denemeler Davası Işığında Uluslararası Hukukta Devletlerin Tek Taraflı İşlemleri”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 2020, s. 21–38.
- Gönlübol M/ Sar C, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919–1938)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, 1997.
- Gündüz A, *Limni Adası'nın Hukuki Statüsü Üzerinde Türk–Yunan Uyuşmazlığı*, Otağ Yayınevi, 1985.
- Gündüz A, *Milletlerarası Hukuk: Konu Anlatımı, Temel Belgeler, Örnek Kararlar*, Reşat Volkan Günel (Ed.), 6. Baskı, Beta Yayınevi, 2003.
- Gürün K, *Türk–Sovyet İlişkileri (1920–1953)*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, 2010.
- İnan Y, *Türk Boğazlarının Siyasal ve Hukuksal Rejimi*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş II. Baskı, Turhan Kitabevi, 1995.
- Katsoufros T, “Ege Deniziyle İlgili Türk Yunan Uyuşmazlıkları”, Semih Vaner (Ed.), *Türk–Yunan Uyuşmazlığı*, Metis Yayınları, 1990, s. 76–94.
- Meray SL/ Olcay O (Çev.), *Montreux Boğazlar Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları,

1976.

- Özman A, “Lozan A...
Üniversitesi...
206.
- Pazarcı H, *Doğu...
Geçirilmiş 2.*
- Politis S, “Demilit...
according to...
International
- Schmitt MN, “Ae...
College Revi
- Stagos PN, “Limni...
Uyuşmazlığı...
Vaner (Ed.),...
207.
- Stivachtis YA, “Th...
The Case of...
Yearbook of
- Syrgios AM, *The S...
Sakkoulas/B*
- Toluner S, *Milletle...
Üniversitesi*
- Toluner S, *Summar...
Island of Lem...
Münasebetle*
- Toluner S, “Limn...
Konvansiyon...
Politika Soru
- Uzun E, “Uluslarar...
Üzerine Bir...
1–22.
- Van Dyke JM, “An...
Ocean Devel

